

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI KLASİK TÜRK EDEBİYATI SEMPOZYUMU

Sempozyum Tarihi
10 - 11 - 12 Mayıs 2012

Prof. Dr. Mehmed ÇAVUŞOĞLU
ANISINA

YER:
Dünya Edebiyatı Anabilim Dalı
Fen - Edebiyat Fakültesi
Cumhuriyet Yolu, 51100 Ordu

İLETİŞİM:
Tel: 0452 234 50 10 (1643)
<http://tdesempozyum.orduniv.edu.tr>

KURULLAR

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Tank YARILGAÇ (Ordu Üniversitesi Rektörü)

ONUR KURULU

Prof. Dr. Mustafa İSEN (Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri)

Orhan DÜZGÜN (Ordu Valisi)

Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı)

Prof. Dr. Filiz KILIÇ (Nevşehir Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ali Fuat BİLKAN (Yunus Emre Vakfı Başkanı)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Tank YARILGAÇ (Ordu Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN (ODÜ Fen-Edebiyat Fak. Dekanı)

Prof. Dr. Cemil YAPAR (Ordu Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Salih OKUMUŞ (Ordu Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Muhammet KUZUBAŞ (Ordu Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Nuh DOĞAN (Ordu Üniversitesi)

SEMPOZYUM KOORDİNATÖRÜ

Yrd. Doç. Dr. Muhammet KUZUBAŞ (Ordu Üniversitesi)

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Namık AÇIKGÖZ, Muğla Üniv.

Prof. Dr. Metin AKAR, Giresun Üniv.

Prof. Dr. Metin AKKUŞ, Atatürk Üniv.

Prof. Dr. İ. Hakkı AKSOYAK, Gazi Üniv.

Prof. Dr. Walter ANDREWS, University of Washington

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN, Cumhuriyet Üniv.

Prof. Dr. Yaşar AYDEMİR, Gazi Üniv.

Prof. Dr. Hatice AYNUR, İstanbul Şehir Üniv.

Prof. Dr. Azmi BİLGİN, İstanbul Üniv.

Prof. Dr. Adem CEYHAN, Celal Bayar Üniv.

Prof. Dr. Ömür CEYLAN, Kültür Üniv.

Prof. Dr. Mendere COŞKUN, Süleyman Demirel Üniv.

Prof. Dr. Çetin DERDİYOK, Çukurova Üniv.

Prof. Dr. Muhammed Nur DOĞAN, İstanbul Üniv.

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK, Kırıkkale Üniversitesi

Prof. Dr. Kenan ERDOĞAN, Celal Bayar Üniv..

Prof. Dr. Kerima FİLAN, Int. University of Sarajevo

Prof. Dr. İlhan GENÇ, Ege Üniv.

Prof. Dr. M. Muhsin KALKIŞIM, KTÜ.

Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, Fatih Üniv.

Prof. Dr. Turgut KARABEY, Erzincan Üniv.

Prof. Dr. Hasan KAVRUK, İnönü Üniv.

Prof. Dr. Atabey KILIÇ, Erciyes Üniv.

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL, Ahi Evran Üniv.

Prof. Dr. Ahmet MERMER, Gazi Üniv.

Prof. Dr. İrfan MORINA, Piriştine Üniv.

Prof. Dr. Fehim NAMETAK, Int. University of Sarajevo

Prof. Dr. Ömer OKUMUŞ, Qafqaz Üniv..

Prof. Dr. Cihan OKUYUCU, Yıldız Teknik Üniv.

Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU, Rize Üniv.

Prof. Dr. Zehra TOSKA, Boğaziçi Üniv.

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ, Selçuk Üniv.

Prof. Dr. A. Atilla ŞENTÜRK, İstanbul Üniv.

Prof. Dr. Kemal YAVUZ, İstanbul Üniv.

Prof. Dr. Emine YENİTERZİ, İstanbul Medeniyet Üniv.

Doç. Dr. Üzeyir ASLAN, Marmara Üniv.

Doç. Dr. Ziya AVŞAR, Bozok Üniv.

Doç. Dr. Ksenija AYKUT, Belgrad Üniv.

Doç. Dr. Yavuz BAYRAM, Ondokuz Mayıs Üniv.

Doç. Dr. Hasan Ali ESİR, Rize Üniv.

Doç. Dr. Hüseyin GÜFTA, Mustafa Kemal Üniv.

Doç. Dr. Mehmet KIRBIYIK, Selçuk Üniv.i

Doç. Dr. Ömer ZÜLFE, Marmara Üniv.

Doç. Dr. Hakan TAŞ, Marmara Üniv.

Dr. Mehmet KALPAKLI, Bilkent Üniv.

Sekreteryaya

Arş. Gör. Muhammet ÖZDEMİR

Arş. Gör. Hamide EFİL

Arş. Gör. Zehra ERGEÇ

İÇİNDEKİLER

1. CİLT

Açılış Konuşmaları

Prof. Dr. Tarık Yarılgaç (Ordu Üniversitesi Rektörü)

Orhan Düzgün (Ordu Valisi)

Prof. A. Atilla Şentürk (İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Dr. Mehmet Kalpaklı (Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Dr. Ali Çavuşoğlu (Çavuşoğlu Ailesi Adına)

Divanlar Arasında Mehmed Çavuşoğlu

25-36

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Tuncer

Mehmed Çavuşoğlu ve Metin Şerhi Üzerine Düşünceler

37-40

Prof. Dr. Ahmet Mermer

Mehmed Çavuşoğlu Danışmanlığında Hazırlanan Tezler

41-64

Ayşe Parlakkılıç

Mehmed Çavuşoğlu'nun Şiirleri Üzerine Bir İnceleme

65-74

Yrd. Doç. Dr. Salih Okumuş - Arş. Gör. Dilara Karakaş Koç

Mehmed Çavuşoğlu'nun Şiirlerinde Şekil Özellikleri

75-87

Yrd. Doç. Dr. Salih Okumuş - Zabit Yön

Mehmed Çavuşoğlu'nun Şiirlerinde Aşk

88-97

Yrd. Doç. Dr. Salih Okumuş - Duygu Güner

Mehmed Çavuşoğlu'nun Yegâne Hikâyesi: Gürgen

98-108

Yrd. Doç. Dr. Salih Okumuş - Yavuz Selim Uğurlu

Zihni'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi

109-125

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Doğan

Mevlid Üzerine Bir İnceleme: Mevlid ve Yeniden Doğuş

126-134

Yrd. Doç. Dr. Ahmet İçli

Kudsî Divânı Üzerine

135-148

Ahmet Kılıç

Klâsik Belâgat Geleneğinin Son Örneği: Def'ül's-Mesâlib Fîdedbi's-Şâir ve'l-Kâtib

149-164

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Tanyıldız

Hevâyi'nin Nâbî'nin Gazellerine Yazdığı Tehziller	165-182
Prof. Dr. Ali Fuat Bîlkan	
Ahmed-î Dâî'nin Poetikası	183-202
Arş. Gör. Alper Günaydın	
Osman Şâkir'in Türkçe-Farsça Manzum Lugati: Nazm-ı Dil-ârâ	203-215
Prof. Dr. Atabey Kılıç	
Latîfî ve Sâlim Tezkirelerinde "Ben" Eleştirisi	216-227
Ayşe Sağlam	
İsmail Hikmet'in "Azerbaycan Edebiyatı Tarihi" Kitabında Klasikler	228-239
Prof. Dr. Bedirhan Ahmedov	
Divan Şiirinden Günümüze Terzilerin Piri İdris Nebi	240-258
Bedriye Aktaş	
Rumelili Şairler Zincirinin Tanınmayan Halkası Edirneli Bâli Çelebi	259-274
Dr. Betül Sinan Nizam	
Kutadgu Bilig'in Devlet Yönetimi Açısından İncelenmesi	275-284
Yrd. Doç. Dr. Burhan Kaçar	
Nazim'in Arnavutça Divanı'nda Yer Alan Türkçe-Arnavutça Mülemmalar	285-298
Dr. Bünyamin Çağlayan	
Klasik Türk Şiirinde Buhûr-Ölüm İlişkisi	299-306
Duygu Dalbudak	
Kıbrıslı Şair Handî'nin Gazellerinde İrfani Sırların Poetik İfade İncelikleri	307-327
Doç. Dr. Ebulfez Ezimli	
Bâkî'de Hiciv	328-335
Eda Tok	
"Şerh-i Sübha-yı Sıbyân"ı Sözlük Bilimi Açısından Değerlendirme	336-341
Elif Karasioğlu-Doğaner	
Sanat/Zanaat ve Sanatçı/Zanaatçı Kavramlarının Işığında Osmanlı Divan Edebiyatında Şiir ve Şair Kavramlarını Yeniden Düşünmek	342-347
Emine Tuğcu	
Klasik Türk Şiirinde Hz. Yusuf'un Pazarda Satılmasının İzleri	348-358
Prof. Dr. Emine Yeniterzi	

Şeref Hanım Divanı'nda Bezm İstılâhları	359-372
Erol Çamyar	
İbrahim Tâ'ib'in Nazireleri	3073-402
Yrd. Doç. Dr. Erol Gündüz	
Muhammed Sadık Kaşgari Üzerindeki Araştırmalar	403-408
Prof. Dr. Gayretcan Osman	
Sehî Bey Dîvânı'na Yansıyan Arkaik Unsurlar	409-419
Yrd. Doç. Dr. Hakan Özdemir	
Divan Şairinin Sessiz ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah	420-453
Yrd. Doç. Dr. Hakan Yekbaş	
Nidâ'nın <i>Mubâhasât-ı Mükeyyifât</i> Adlı Münâzarası ve Osmanlı	454-486
Hakan Sevindik	
Klasik Şiirden Modern Şiire Cem Arkeolojisi ve Söylencesi	487-511
Yrd. Doç. Dr. Hasan Aktaş	
Ahmed Paşa, Necatî Bey ve Bakî Dîvânlarında Bayram ve Bayram Âdetleri	512-521
Doç. Dr. Hasan Ali Esir	
18. Yüzyıl Osmanlı Toplum Hayatının Haşmet Divanı'ndaki Akisleri	522-558
Hasan Doğan	
Hadikatü's-sü'edâ Üzerinde Bir Söz Dizimi İncelemesi	559-576
Prof. Dr. Hasan Kavruk - Yrd. Doç. Dr. A. İçli - Yrd. Doç. Dr. N. Sis	
Bir Şârih Olarak Hasan Ziyâî	577-585
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Gönel - Doç. Dr. Alena Çatoviç	
Bakî İzinde Bir Şair: XVI. Yüzyıl Divan Şairi İstanbullu Ümîdî Ahmed ve Nazireleri	586-606
İbrahim Etem Buyruk	

MEHMED ÇAVUŞOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE AŞK

Yrd. Doç. Dr. Salih OKUMUŞ*

Duygu GÜNER **

Özet

Mehmed Çavuşoğlu edebiyat tarihçisi, şair Prof. Dr. 15 Ocak 1936 yılında Perşembe kazasının Saray köyünde doğdu. İlköğrenimini Saray'da bitiren Çavuşoğlu Ordu Ortaokulundan mezun oldu. Afyon'da liseye başlayıp İstanbul Haydarpaşa Lisesini bitirdi. 1956 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine devam etti. Ancak daha sonra Edebiyat Fakültesine geçti ve 1962 yılında mezun oldu. Aynı yıl, Eski Türk Edebiyatı Kürsüsünde Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'ın yanına asistan olarak girdi. 1966 yılında doktor, 1973'te doçent oldu. 1984 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne profesör olarak atanır. Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu sahası ile ilgili pek çok makale ve eser neşretti.

Yaptığı akademik çalışmaların yanında şairlik yönüyle de kendisini edebiyat dünyasında tanıttı. Şiirlerinde hayatı, köyü, mühim yer tutar. O, daha çok özlediği bir hayatı yakalamaya çalışır ve bunu bir gerçekmiş gibi anlatır. Diğer yandan çevresine karşı da duyarlıdır. Onda gözlem yeteneği usta kalemle birleşince kendine ait bir üslup ortaya çıkar. Yer yer Tanpınar görülen şair; serbest şiir yanında hece ve aruz vezinlerini de kullanır.

Bu çalışmanın amacı, Çavuşoğlu'nun şiirlerini içerik yönünden değerlendirmektir. Yapılan başarılı çalışmaların tanıtımının ötesinde onun şair kimliğini oluşturan "aşk" bildirimini merkezinde olacaktır.

1. Giriş:

Türk edebiyatı, yüzyıllar boyu farklı kanallardan beslenerek günümüze kadar gelir. Bu kanallardan birini de klasik Türk şiiri oluşturur. Klasik Türk şiirine ait kaynakların ortaya çıkarılmasında ve değerlendirilmesinde önemli bir rol üstlenen Mehmed Çavuşoğlu, bu bildirimini merkezinde yer alacaktır. Çavuşoğlu, çoğunlukla bir edebiyat tarihçisi ve akademisyen olarak bilinir. Ne var ki onun çeşitli dergilerde yayınlanmış ya da yayınlanmadan kendi şiir defterinde yer alan şiirleri de bulunur.

Mehmed Çavuşoğlu, 15 Ocak 1936 yılında Ordu'nun Perşembe kazasının Saray köyünde doğar. İlköğrenimini Saray'da bitiren Çavuşoğlu Ordu Ortaokulundan mezun olur. Afyon'da liseye başlayıp İstanbul Haydarpaşa Lisesini bitirir. 1956 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine devam eder. Ancak daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine geçer ve 1962 yılında mezun olur. Aynı yıl, Eski Türk Edebiyatı Kürsüsünde Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'ın yanına asistan olarak girer. 1966 yılında doktor, 1973'te doçent olur. 1984 yılında

* Ordu Üniversitesi, Fen-Ede. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

**Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.

Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurarak yıllarca hem öğrencilik hem de hocalık yaptığı üniversitesinden ayrılır. Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu hayatı boyunca pek çok makale ve eser yayımlar.

Çavuşoğlu'nun şiir macerası ise 1940'lı yılların sonuna denk gelir. İlk şiiri, Ordu'da 1949-1950 yılları arasında 24 sayı yayımlanan aylık Akobuz gazetesinde "Sarayköylü" mahlası ile yayımladığı beş dörtlükten "Benim" adlı manzumesidir. Ekim 1949'da yazıp Kasım 1949'da yayımlanan bu şiiri yazdığı zaman 14 yaşında bir lise öğrencisidir.¹ Bu tarihten sonra 1960'a kadar yoğun bir şekilde şiirle uğraştığı görülür. Bu dönemde yazdığı şiirlerini başta annesi olmak üzere büyüklerine ithaf ederek yazar.

Şiirlerinde hayatı ve köyü, önemli yer tutar. Serbest şiir yanında hece ve aruz vezinlerini de kullanır. Onun şairlik kimliği halk edebiyatına daha çok yatkındır. Bu anlamda şair, bir ozan gibi sever, âşık olur, tasvir eder. Şiirlerinde masaldan halk hikâyesine, koşmadan anonim şiire varıncaya kadar izler bulmak mümkündür. Necip Fazıl, Mehmet Genç, Ferid Kam, Mükrimin Halil Yinanç, Ahmet Caferoğlu, Osman Turan, Mahir İz, Fethi Gemuhluoğlu, Nihal Atsız ve Nurettin Topçu, Sezai Karakoç yakından tanıdığı isimlerdir.

Şiirlerine muhteva açısından bakıldığında ise aşk, doğa, ayrılık, gurbet, ölüm, zaman, aile, dinî ve tasavvufî konular olmak üzere farklı alt başlıklar altında toplanabilir. Çalışmanın sınırlılığına bağlı olarak bu bildiride, Çavuşoğlu'nun şiirlerinde yer alan "aşk" teması üzerinde durulmuştur.

Genel olarak aşkın tanımı ve sanattaki yansıması farklı şekillerde yapılır. Türkçe Sözlük'te aşk, "*aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi*"² biçiminde yer alır. Ahmet Hamdi Tanpınar ise, "aşkın, klasik şiirimizde sosyal rejimin ferdi hayata aksi olan bir kulluk olduğunu" söyler.³

İskender Pala'ya göre "aşk olunca şimşekler çakar, rahmetler yağar. Âlemler kıyama kalkarsa aşktandır. Hastaların şifa bulması aşktandır. Aşk ile döner gökler, aşk ile durur kâinat. Aşk Mecnun'dan Leyla'ya bir feryad, Mansur'dan dâra bir sır; gözden kalbe bir yoldur. İlla ki belalarına katlanmak gerek."⁴

Aşk divan şiirinde önemli yer tutar. Divân şiirine başından sonuna kadar hâkim olan duygu, samimi ve engin bir aşktır. Aşk, âşık için çoğu zaman bir sıkıntı ve acı sebebi olsa da asla vazgeçilemeyen bir unsur olarak ele alınır.⁵ Sevgilinin aşkına talip olması, âşığı nihayeti olmayan bir gam girdabına sürükler. Bu girdabın hissedildiği yer de şairin gönlüdür. Şiir dediğimiz verim de âşığın gönül tarlasında işlenir. Âşığın gönlü, şiirin membaidir. Bu yüzden gönül kavramı klasik şiirimizde

¹ Osman Fikri Sertkaya, Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu Hayatı ve Eserleri, Gazi Türkiyat Dergisi, 2011, S.11, s.96

² Büyük Türkçe Sözlük, TDK, Ankara, s.153.

³ Tanpınar, Ahmet Hamdi (1982). 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul: Çağlayan Kitabevi Yay. 1982, s.6.

⁴ İskender Pala, *Âh Mine'l-Aşk*, Cogito, 1995, S.4, s. 85.

⁵ Abdülhakim Koçin, *age*, s.420.

çok önemli bir yere sahiptir. Diğeri; âşığın gönlünü besleyen, aşkın tabîi bir getirisi olan, şiire önemli bir ilham kaynağı olan gamdır.⁶

Divan şiirinin ekserini teşkil eden gazelerde “sevgili”, sembollerle dile gelen değerleri ifade eder. Sevgili, gündelik hayatın içinde var olamayacak derecede idealize ve stilize edilmiştir. Gazelerde sevgilinin görünür ve anlaşılır özellikleri değil, bir klişe halinde kabullenilen karakteristik vasıfları vardır.⁷ Öte yandan yakın döneme ait şiirlerde hayatın içinde yer alan bir kimliğe sahiptir.

Tüm insanları saran bu duygunun, edebiyat tarihinin sürecinde farklı anlamlar kazandığı görülür. Batı etkisi altında gelişen Türk edebiyatında sevgili, gözle görülür bir biçimdedir. Âşığın hayatında yer tutar. Örneğin, Yahya Kemal’in gazellerindeki sevgili tipi klasik şairlerin sevgili anlayışından uzaktır. Klasik şairlerin sevgili tipi, asla ulaşılamayan bir konumdadır, dilediğini yapmakta muhayyerdir ve nerdeyse insanüstü bir varlık mahiyetindedir. Yahya Kemal’in gazellerinde ise daha ziyade somut bir sevgiliyle karşılaşırız. Âşık tipi için de Yahya Kemal’in klasik şiirden uzaklaştığı söylenebilir. Yahya Kemal’in gazellerindeki âşık tipi ile divan şairlerinin, sevgilisi için her şeyinden vazgeçmiş, hatta en kıymetli varlığı olan canını bile ona vermiş âşık tipi arasında belirgin derecede farklar mevcuttur. Yahya Kemal, Klasik şiirdeki sevgili ve âşık tipine dışarıdan bir gözle bakmış, bu tipleri kendi estetik anlayışı ile yeniden yorumlamıştır.⁸ Sevgilinin idealize edilerek yüceltildiği şiirlere de yer yer rastlanır. Örneğin Mehmet Kaplan, Turgut Uyar’ın “Göge Bakma Durağı” şiiri için Cumhuriyet Devri Türk Şiiri adlı eserinde “...kadına ve aşka sığımış, onu adeta tanı yerine koyuş şiiridir”⁹ der.

Düşünce tarihine bakıldığı zaman aşkın temelde ilahî ve beşerî aşk olmak üzere ikiye ayrıldığı görülür. Aşk, tasavvufta kâinatın yaratılış gayesidir.¹⁰ Bu aşk ve sevgili günümüzde karşılaştığımız basitlikte değildir. Gerçek sevgili mutlak güzel olan Allah’tır. Gerçek aşk ise, insan ruhunun Allah’a karşı beslediği sevgi ve özleyiştir. Öyle ki, tasavvufta mecazî aşk olarak tabir edilen, bir insanın bir insana karşı duyduğu sevgi ve aşk da gerçekte bu aşkın bir tezahürüdür. İlahî aşk olarak adlandırılan gerçek aşka geçmek için bir vesiledir. İslâm inancından ve tasavvuftan önemli ölçüde etkilenen divân şiirinde de aşk, bu yüzden kutsal sayılmış ve yoğun bir tema olarak işlenmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak pek çok şair tarafından aşkın ne olduğu tarif edilmeye çalışılmış, tanımları yapılmış, ama buna rağmen genel kabul görmüş bir tanım ortaya konamamıştır.¹¹

⁶ Yasemin Akbudak, *Nedim’in Şiirlerinde Aşkı Besleyen İki Kavramı*, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2008, S. 18, s.251.

⁷ Melike Gökcan Türkoğan, *Aşk Mesnevileri ve Gazellerdeki Sevgili İmajına Dair Bir Karşılaştırmaya*, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2009, S.29, s.112.

⁸ Cemal Aksu, *Yahya Kemal’in Gazellerinde Sevgili ve Aşık Tipi*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 2011, s.13.

⁹ Mehmet Kaplan, *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 1990, s.276.

¹⁰ İskender Pala, *age*, s. 85.

¹¹ Abdülhakim Koçin, *Divân Şiirinde Şairlerin Aşka Yaklaşımları*, Kastamonu Eğitim Dergisi, 2003, s.395.

2.Mehmed Çavuşoğlu ve Aşk:

Aşk, tarih boyunca tüm insanlardaki duyguların başında yer alır. En ilkel toplumlardan en modern toplumlara değin, aşk sanatçıların ana duygusunu oluşturmuştur. Çavuşoğlu'nun şiirlerinde hâkim olan duyguların başında da aşk gelir. Şairin şiirlerini beşerî ve ilahî aşk olmak üzere iki bölümde incelemek mümkündür. Beşerî aşka bakıldığında aşkın; acı, imkânsızlık ve ümit üzerine kurulu olduğu görülür. Bu yöndeki şiirlerde sevgiliye sitem ve aşkın şair üzerindeki ıstıraplı etkisi ağırlıktadır. İlahî aşkta ise vahdet-i vücud düşüncesi hâkimdir. Âşık, bir pervane gibi ateşin etrafında döner durur. Kendisini ateşin içinde yakar, kavrulur. Aşk onda farklı ruh halleri yaşatır. Şairin yaşadığı hisler, insanoğlunun aşk karşısındaki ruhsal ve bedensel tepkilerini ortaya koyar. Bu durum, aşkın şair üzerindeki etkilerinin farklı boyutlarda ortaya çıktığının bir göstergesidir.

“Bir akşam içerime
Bir ürkek titreme
Hâlinde, yumuşak, ılık,
Toz-pembe bir aydınlık,
İnceden ince dolar...
Geniş, berrak dünyâlar
Açılır gözlerime
Dökülür ellerime
Duâlar yumak yumak
Ve bastığım taş, toprak
Altımdan birden kayar”

(Aşk, 18 Ağustos 1954)

Gözlerin geldi dayandı içime yaralıyım
Yaralı yaralı kahurdan öleceğim

(Garib Aşk, 17 Nisan 1957)

Şairin kendisine hissettirdiği aşk duygusu, bazen sevgiliye siteme dönüşür. Çavuşoğlu, “İsimsiz” adlı yedi şiir yazar ve bu şiirlerinde sitem hep ön plandadır. Sevgili ona vefa göstermez. Bir bakıma klasik Türk şiiri ile halk şiirinde geçen âşık-maşuk-rakip motiflerini yeniden yorumlar.

Bütün dostlarını dâvet eyledin
Ne onlar konuştu ne sen söyledin.
“Gözlerim geride kalmasın” dedin
Bâri hiç olmazsa onlar kalaydı. (İsimsiz)

...

Ne olursan ol ben sevdim bir ömür
Aman geçip gitme! Ya beni öldür!
Al, gözlerimi de beraber götür
Senden başkasına artık bakamam. (İsimsiz)

Çavuşoğlu, Şiir Defteri'nin önsözünde halk edebiyatının etkisini açıkça vurgular. Bu etki hem biçim hem de içerik olarak kendisini gösterir. Onun sevgiliye bakışı, Karacaoğlu, Dertli, Erzurumlu Emrah gibi usta âşıkların dörtlüklerinden dökülen dizelere benzer:

“Dilber bakma bana öyle
Gözlerini süze süze
Beni affettirmiyor mu
Bunca çektirdiğin eza.”

dörtlüğüyle başlayan “Yâr'e” adlı şiir, aşkın acısını yaşayan bir ozan görünümündedir. Bu aşkın başka bir dörtlükte ise Tanrı'dan geldiği ifade edilir:

“Bu dert bize Tanrı yâdı
Kalplerde saklıdır adı
Sarayköylü'nün feryâdı
Diner Vona'da Vona'da.”

(Vona'da, 1949)

Özellikle ilk yazdığı şiirlerde millî nazım şekli olan dörtlük ve millî vezin sayılan heceye yer veren Çavuşoğlu, şiirlerinde Sarayköylü mahlasını kullanır. Doğduğu Sarayköy'e tümüyle bağlı olan şair, gurbet kavramını da aşk kavramıyla iç içe kullanır. Yaşadığı yeri terk eden sevgilinin ardından ağladığı koşmanın son dörtlüğünde şöyle der:

“Eşim bu ellerden gitmiş
Beni gurbette terketmiş
Sarayköylü kayıbetmiş
Ağlar eşim eşim diye.”

(Eşim Diye, 1949)

Karadeniz yaylalarından akan suyun hayatın varlığını temsil ettiği söylenebilir. Ancak derenin durması ve berrak suyun akmaması hayatın kötüye gittiğine işarettir. Ardından sevgilinin, aşığın yarasına derman olmadığını ve bu yüzden neşesiz olduğunu dile getirir. Oysa âşık, sevgilinin yasına ortak olmayı istemektedir. Şairin doğayla paralellik sağladığı en güzel dörtlüklerden biri şu şekildedir:

“Dere durmuş berrak suyu akıyor
Vefasız yar hiç yarama bakmıyor
Neşesizim keklük gibi sekmiyor
Bari ortak olsam onun yasına.”

(Bir Bahar Gününde, 1949)

Çavuşoğlu, aşkına sevgilisinden sürekli medet umar. Bir bakıma yaşamın kaynağı sevgilidir. İçinde yaşadığı acıların temeli saydığı sevgiliden onu anlamasını bekler ve ona yakarır. İçinde bir kavuşma ve anlaşılma ümidi barındırır.

“Yok bir dayanağın bir güvendiğin yok
Tutunmaya ortak edinmeye bir şeyler vermeye
Bu yıpranmalar bu yakarmalar hep sana
Anla beni...”

(Anla Beni, 17 Nisan 1960)

Şairin aşkı yorumlayışı her zaman içe dönük değildir. Şair “Nasıl Söyledi Adam” şiirinde aşkı dışardan bir hikâye anlatıcısı gibi ifade eder:

“Baktın aşk büyüdü masal oluverdi
Sen al-gül bir anne güneşten beyaz
Bir sevgili...adam böylece sevdi
-Bütün güzel renklerden kumral beyaz-
Ah adam tutkundu söyleyemezdi...”

(Nasıl Söyledi Adam, 12 Ocak 1962)

Buradaki aşk, sevgiliye olan duyguların dile getirilemeyişi biçiminde ortaya çıkar. Âşığın içinde büyüttüğü sevgi, giderek büyür; adeta masala bürünür. Sevginin her renkteki tonunu taşıyan ama sevgiliye söylenemeyen bir aşk anlatılır.

Çavuşoğlu bir başka şiirinde bu kez aşkını kendisi sevgiliye söylemekten şüphe eder. Yüreğindeki aşk acısını dile getirmek ve sevgilinin bahçesinde domur domur açan bir güle benzetmek ister. Ancak yârin bu durumu nasıl karşılayacağı konusunda şairin endişe eder.

“Yüreğim bir yığın kor
Yâre desem acep ne der
Gül misali domur domur
Bahçesinde açıldım.”

(Biçileydim, Kasım 1949)

Çavuşoğlu, “Güle Hasret” şiirinde ise bunca zaman aşk acısı çektiği sevgiliden yorulmuştur:

“Ömrümü hep güle verdim
Sevmenin sırrına erdim
Derdim fazlalaşan derdim
Baştan aştı çekilmiyor.”

(Güle Hasret, 1949)

Çavuşoğlu’nda muhteva açısından geleneksel şiirin izlerini bulmak mümkündür. Aşkını yer yer gizleyen, o acıyla yaşayan yer yer onu açığa çıkarmak isteyen, ancak sevgilinin de duygularından emin olamayan bir anlayış hâkimdir.

Böylece Çavuşoğlu’nun şiirlerindeki aşk duygusunun, bu yönleriyle çoğunluğu halk edebiyatı olmak üzere, geleneksel Türk şiirindeki “aşk”ın izlerini taşır. Onda baskın olan duygunun aşk acısı olduğu söylenebilir.

Tasavvuf edebiyatında gerçek aşkın ilahî aşk olduğu bilinir. Bu aşk, tasavvufta vahdet-i vücüt felsefesinin bir yansımasıdır. Yüreğini din, vatan, millet ve aile sevgisiyle ören Çavuşoğlu'nda ilahî aşkı ve buna bağlı olarak Allah, H.Z. Muhammed ve Kur'an sevgisini görmek de mümkündür. İlahî aşka yönelik yazdığı şiirlerde, yaşamın merkezinde Allah sevgisi vardır. Yeryüzünde gerçekleşen her olayın temelinde Allah vardır. Şair bu duyguları "Sevdiklerim" şiirinde şu şekilde dile getirir:

"Gökleri titreten şimşekler çakar
Yağmur iplik iplik sağlayıp akar
Güneş açar nurlu ışıklar döker
Ben de O'na kulum dünyada varım
Çünkü Allah Allah diyin Yaşarım.
Bir şey seviyorum kâlppler fethetmiş
Hiç zorluk çekmeden her yere gitmiş
İyilik dağıtmış kendin aratmış
Ben de ümmetiyim onunla varım
Hep Muhammed Kur'an diyin yaşarım."
(Sevdiklerim, 1949)

Şair bu dizelerde, aynı zamanda Allah'ın mucizelerini ifade ederek O'na, H.Z. Muhammed ve Kur'an'a olan bağlılığını anlatır. Bu bağlılık onun kadercî bakış açısını yansıtır. Çünkü ona göre dünyadaki olaylar hayrı ve şerriyle Allah'tan gelmektedir. Bu yönüyle şairin derdini de dermanını da Allah vermektedir:

"Tanrım sana arz edeyim hâlimi,
Belki dertlerime derman bulursun.
Dert çekmeyen bilmez dertli dilimi,
Ancak benim derdimi sen bilirsin.

Bana yükledinse bunca belayı,
Umudumu kesmemişim billâhi,
Besbelli üstüme bunca çileyi,
Şifasiylen beraberce salarsın."
(Arzuhâl, 1950)

Şairin Allah'a olan itikadı yazdığı koçaklamada da yer alır. Mehmet mahlasını kullanarak yazdığı şiirde, verilen mücadelelerin kaynağı olarak Allah'ı görür. Beşeri aşkta aşk acısına dayanamayan ve sevgiliye sitem eden şair, ilahî aşkta ise kendi varlığının sebebi olarak gördüğü Allah'a koşulsuz bağlıdır. Din yolunda, Allah yolunda başını feda etmeye razıdır:

"Dâim Allah Allah demek işimiz,
Din – imân uğruna feda başımız,
Yorgana ihtiyaç görmez düşümüz,
Bize yeter keçe yünden çullar hey !..

Hakka yalvarmakla nasib alırız
Selâmeti hak yolunda buluruz
Düşmanınız nasıl olsa biliriz
Dost şerrinden bizi Tanrı kollar hey!..”
(Koçaklama, 1950)

Koçaklamanın son dörtlüğünde ise vahdet-i vücud felsefesinin izlerini görmek mümkündür. Kulun canını alacak olan ve yine onun sevgilisinin, yani H.z.Muhamed’in hizmetine sokacak olan Allah’tır.

“Miskin Mehmet gitmez gönlünden ağır
Bir gün bitirirsin sen de bu ömrü
Alır da canını o ulu Tanrı
Habibullah hizmetine yollar hey!..”
(Koçaklama, 1950)

Şair için tüm arzular Allah’a kavuşunca gerçekleşecektir. Gerçek mutluluk yine ölümle gelecektir:

“Bütün arzularım dillenmektedir
Erişilmez şeyde gözüm var şimdi
Bana özlediğim diyarı getir
Saadet orada bekliyor beni
Erişilmez şeyde gözüm var şimdi.”
(Benim Baharımdan, 1951)

Vahdet-i vücud felsefesine bağlı olarak Allah’a kavuşma isteğinin en yoğun yaşandığı şiirlerinden biri de “Mevlana Peşrevi” şiirindedir:

“Rûhu bedeninden koparmaktadır
Bu çile, bu bitmez-tükenmez, ağır
Bedene başka zevk veren bu çile
Diner birden, rûhun kurtulmasıyla
Binerek nağmenin kanatlarına
Döne, döne çıkar rûh son katına
Semânın, orada Allah’ı bulur
Ne düşünce vardır orada, ne gurur
Bir akış, ezelden ebede kadar
Mâverâî bir vecd içinde ruhlar
Ezelî bir semâ ile dönmekte
Ne pervânede var ne kelebekte”
(Mevlana Peşrevi, 1954)

Şair bu dizelerde ruhun bedenden ayrılarak semâyâya yükselişini ve orada Allah’a yeniden ulaşmasını ifade eder. Mutlak gerçekte gurur ve düşünce yok olarak Allah’la bütünleşilir.

3.Sonuç:

Türk şiirinin yüzlerce yıllık seyrinde bir ırmağın kolları gibi akıp aynı denizde buluşan duygu dünyası, beraberinde Türk kültürünün de devamlılığını sağlamıştır. Sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin günümüz dünyasına aktarılması ve kültürün devamlılığı açısından şiirin önemi yadsınmaz. Şiir aracılığıyla bireylerin ve bireylerin oluşturduğu toplumların gelenek, görenek, din, sevgi, kahramanlık vb. birçok yönden kültürel ve sanatsal öğeyi benimsemesi sağlanır. Mehmed Çavuşoğlu, akademik yaşamından önce başladığı şiir serüveninde bu öğelere yer vererek aynı zamanda bir şiir geleneğinin de devamına katkı sağlamıştır.

Çavuşoğlu edebiyat dünyasında çoğunlukla akademisyen kimliğiyle ön plana çıkar; ancak unutulmaması gereken en önemli noktaların başında onun şairlik yönü gelir. Doğduğu toprakları göz ardı etmeden şiirlerine konu edinen, hatta birçok şiirinde mahlas olarak kullandığı Sarayköy, onun dünyayı kendi küçük penceresinden Anadolu insanının duyarlılığıyla ele aldığı önemli bir mekândır. Gurbette dahi köyünü unutmayan, oraya şiirler yazan Çavuşoğlu, yaşamı boyu vatanperver, gelenek ve göreneklerine bağlı aydın bir Türk insanı profili çizer. Bu yönüyle onun yaşamında klasik Türk şiiri ile Halk şiirinin ortak etkisinden söz edilebilir.

Çavuşoğlu'nun şiirleri incelendiğinde şu özelliklerin öne çıktığı söylenebilir:

1. Şiirlerindeki aşk, çoğunlukla beşerî aşk olmakla birlikte, ilahî aşk da bulunur.
2. Aşk, onun için ayrılık, acı ve özlem üzerine kuruludur.
3. Şiirlerinde halk şiiri ve divan şiirinin önemli izleri vardır.
4. Doğup büyüdüğü toprakların şiirlerde sıkça etkisi görülür.
5. Şiirlerinin çoğunluğunda hâkim olan duygu, aşktır.

Mehmed Çavuşoğlu'nun yüreğindeki sevgi, onu yalnızca şair yapmamış, aynı zamanda tarihsel bir kimliğe büründürmüştür. Verdiği hizmetlerden ve ortaya koyduğu ürünlerden dolayı onu bugün şükranla anıyoruz.

KAYNAKÇA

- Aksu, Cemal (2011). Yahya Kemal'in Gazellerinde Sevgili ve Aşık Tipi. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 1-19.
- Akbudak, Yasemin (2008). Nedim'in Şiirlerinde Aşkı Besleyen İki Kavram İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi S. 18, s.250-276.
- Çavuşoğlu, Mehmed (1948). Şiir Defteri (Yayınlanmamış).
- Kaplan, Mehmet (1990). Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Koçin, Abdülhakim (2003). Divân Şiirinde Şairlerin Aşka Yaklaşımları. Kastamonu Eğitim Dergisi 395, 11(2).
- Pala, İskender (1999). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Pala, İskender (1995). Âh Mine'I-Aşk, Cogito, S.4 s.81-102
- Sertkaya, Osman Fikri (2011). Prof.Dr. Mehmet Çavuşoğlu Hayatı ve Eserleri, Gazi Türkiyat Dergisi,

S.11, s.96

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1982). 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul: Çağlayan Kitabevi Yay.

TDK (1998). Büyük Türkçe Sözlük, Ankara.

Türkdoğan, Melike Gökcan (2009). Aşk Mesnevileri ve Gazellerdeki Sevgili İmajına Dair Bir Karşılaştırma. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.29. s.111-124.

Yağcıoğlu, Songül Aydın (2010). Fuzûlî ve Bâkî Divanlarında Aşk Anlayışı ve Sevgili Tipi Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic. 5/3.